

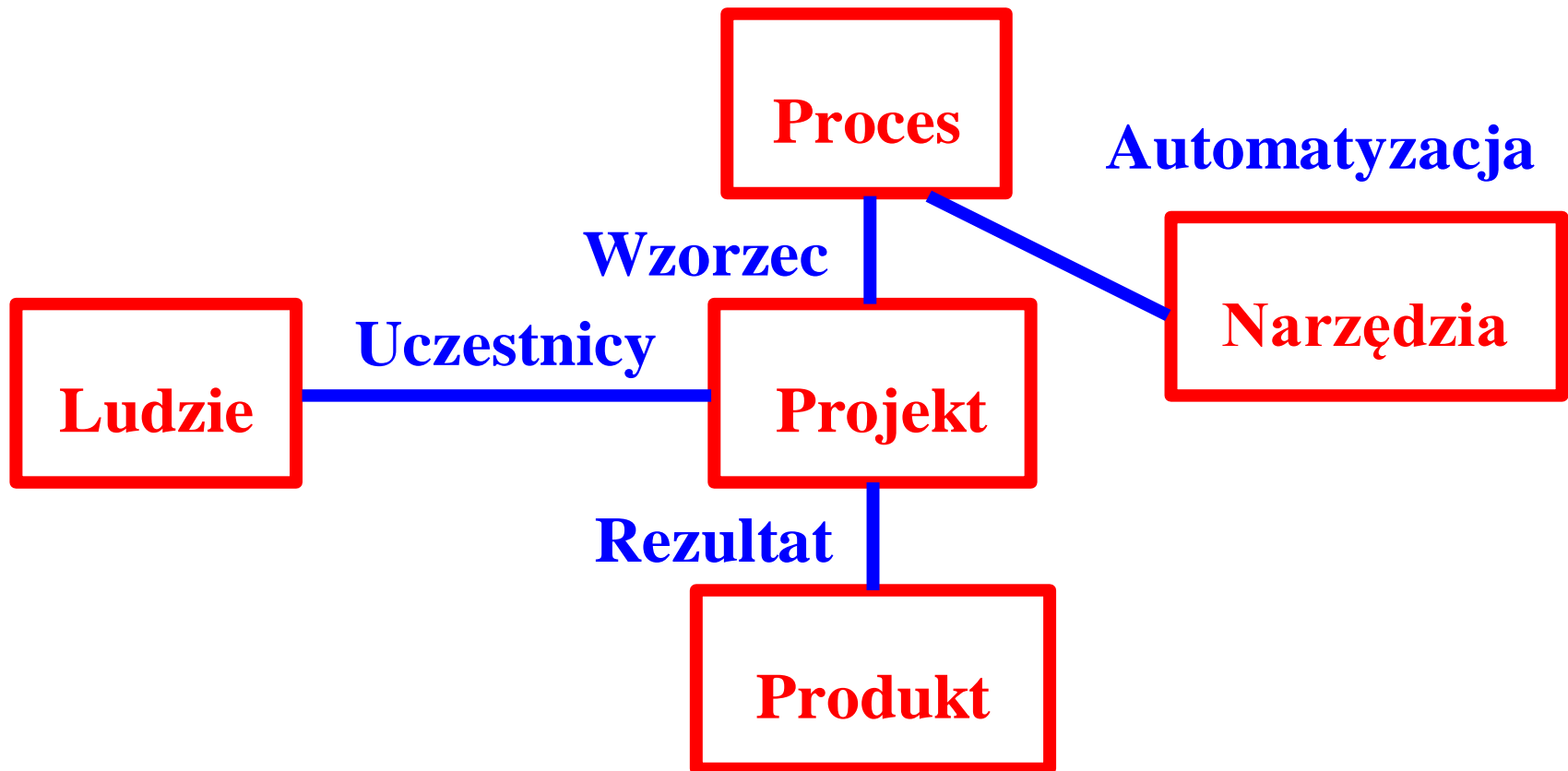
Wprowadzenie, podstawowe pojęcia, projekt a produkt Wykład1

Zofia Kruczkiewicz

Literatura

1. Roger S. Pressman, Praktyczne podejście do oprogramowania, WNT, 2004
2. Stephen H. Kan, Metryki i modele w inżynierii jakości oprogramowania, Mikom, 2006
3. Jacobson, Booch, Rumbaung, The Unified Software Development Process, Addison Wesley, 1999
4. Shalloway A., Trott James R., Projektowanie zorientowane obiektowo. Wzorce projektowe. Gliwice, Helion, 2005

Elementy tworzenia oprogramowania – struktura [3]

Elementy tworzenia oprogramowania - struktura

Ludzie: uczestnicy

Produkt: rzeczy tworzone podczas cyklu życia
oprogramowania: modele, kod źródłowy, kod wynikowy,
dokumentacja

Proces (tworzenia oprogramowania): wzorzec realizacji
produktu
(wymagania użytkownika \longrightarrow oprogramowanie)

Projekt (przedsięwzięcie): organizacja tworzenia
produktu

Narzędzia: sprzęt i oprogramowanie umożliwiające
zautomatyzowanie procesu.

Artefakt

Artefakt – reprezentuje różne rodzaje informacji tworzonej, produkowanej, zmienianej lub używanej podczas cyklu życia oprogramowania.

Są to artefakty inżynierskie związane:

- **z procesem wytwórczym**

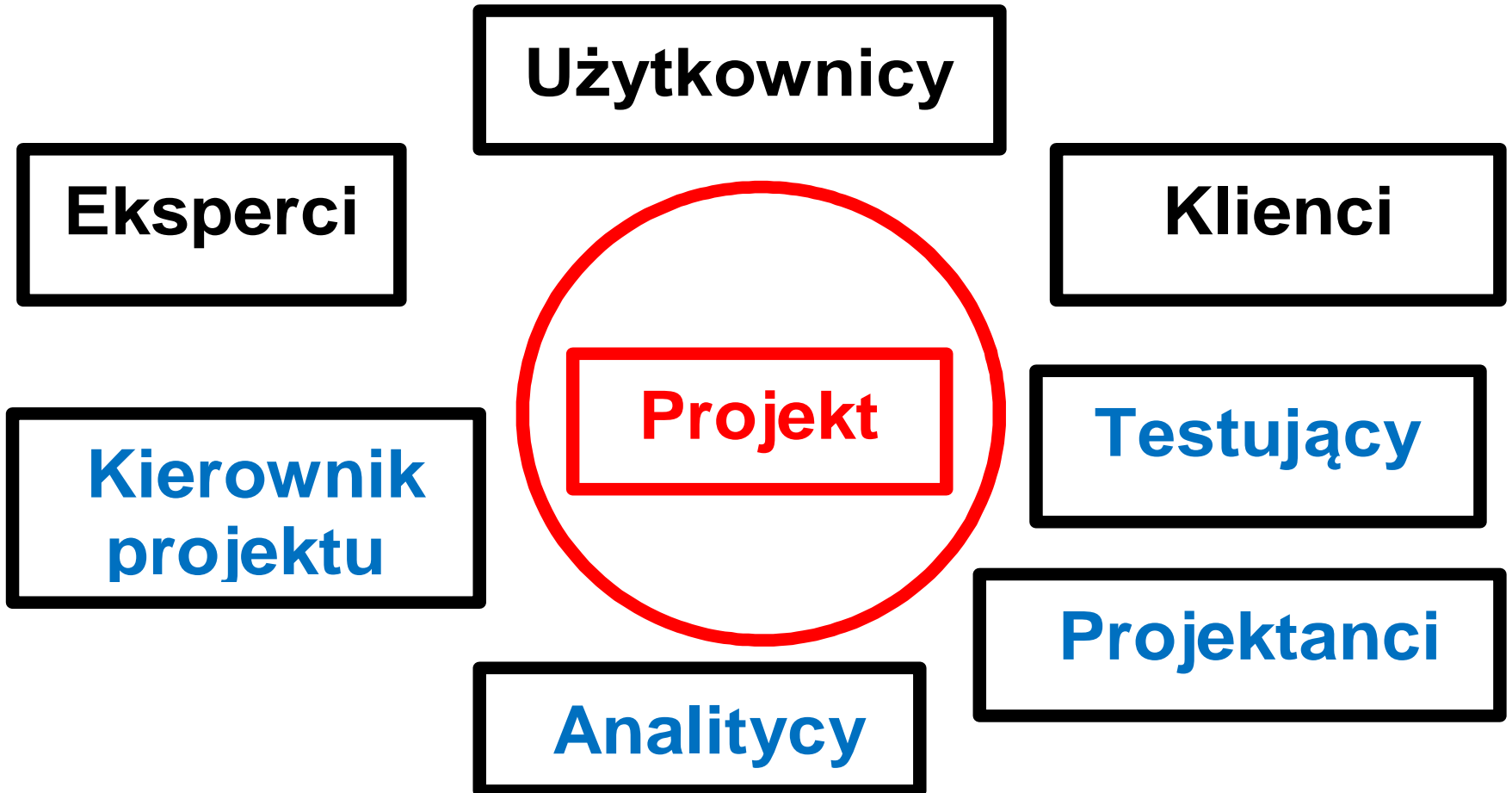
(wymagania, analiza, projektowanie, programowanie, testy)

- **z kierowaniem projektem**

(narzędzia programistyczne, kompilatory, komputery, programiści, architekci, testerzy, handlowcy, administratorzy)

Ludzie [3]

Ludzie

Produkt [1]

Produkt

- Co to jest?
- Kto się tym zajmuje?
- Dlaczego to jest ważne?
- Jak to się robi?
- Co jest produktem roboczym?

Produkt

1. Modele, kod źródłowy, kod wynikowy, dokumentacja
2. Podsystemy
3. Diagramy: klas, interakcji, kooperacji, stanów
4. Wymagania, testy, produkcja , instalacja
- 5. Wytworzone oprogramowanie**
6. Jest to system złożony z artefaktów związanych z **procesem wytwórczym** (wymagania, analiza, projektowanie, programowanie, testy)

Zmieniająca się rola oprogramowania

Oprogramowanie jest produktem i mechanizmem jego dostarczenia:

- Dlaczego trwa tak długo?
- Dlaczego tyle kosztuje?
- Dlaczego zawiera błędy?
- Nadal brak precyzyjnego pomiaru oprogramowania, analizowania procesu powstawania oprogramowania?

Oprogramowanie – byt logiczny

Oprogramowanie to:

- rozkazy , których wykonanie pozwala wypełnić określone funkcje w oczekiwany sposób
- struktury danych, które umożliwiają programom manipulowanie informacjami
- oraz dokumenty, które opisują działanie i sposób użytkowania programów.

Cechy charakterystyczne oprogramowania

- Oprogramowanie jest wytwarzane, ale nie jest fizycznie konstruowane (np. tak jak sprzęt)
- Oprogramowanie się nie zużywa, ale z czasem niszczeje
- Korzystanie z gotowych komponentów, ale większość jest tworzona od nowa

Dziedziny zastosowań oprogramowania

- Oprogramowanie systemowe
- Systemy czasu rzeczywistego
- Systemy informacyjne dla przedsiębiorstw
- Oprogramowanie inżynierskie i naukowe
- Systemy wbudowane
- Oprogramowanie komputerów osobistych
- Oprogramowanie internetowe
- Sztuczna inteligencja

Mity - ignorowanie zasad inżynierii oprogramowania

- **Mity kierownictwa**

- Standardy i procedury zapewniają tworzenie dobrego oprogramowania
- Dobre oprogramowanie narzędziowe działające na dobrym sprzęcie gwarantuje wykonanie dobrych programów
- Jeśli prace się opóźniają, wystarczy przydzielić do zadania więcej programistów
- Jeżeli oprogramowanie wykonuje inna firma (outsourcing), to można pozbyć się problemów

- **Mity klientów**

- Ogólne określenie oczekiwań klienta wystarczy do rozpoczęcia prac, a szczegóły można dopracować później
- Wymaganie wobec systemu wciąż się zmienia. Ale to nie problem, bo oprogramowanie jest elastyczne i łatwo je zmienić.

- **Mity informatyków**

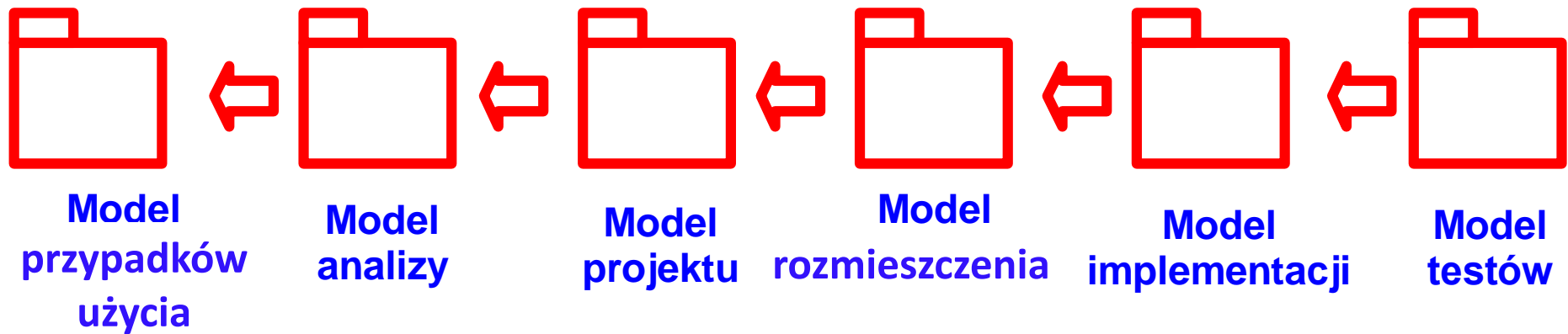
- Po napisaniu programu i uruchomieniu go praca jest wykonana
- Dopóki program nie działa, nie da się ocenić jego jakości
- Jedynym wynikiem pracy nad oprogramowaniem jest działający program komputerowy
- Inżynieria oprogramowania zmusi nas do tworzenia przepastnych, zbędnych dokumentów i nieuchronnie spowolni pracę.

Produkt – Modele [3]

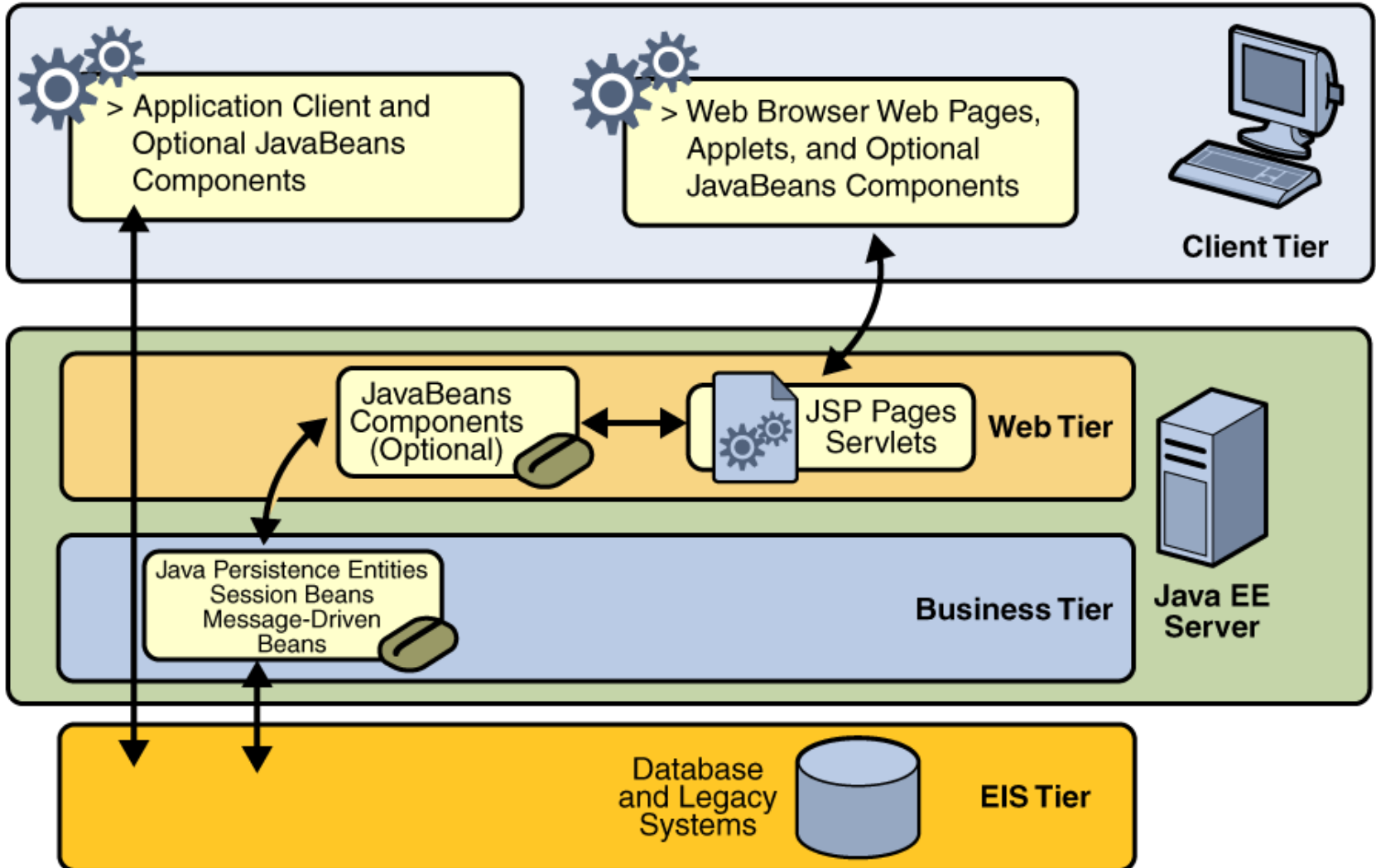
MDA (Model Driven Architecture)

Modele:

- Abstrakcja systemu
- Przedstawianie różnych perspektyw systemu
- Związki między modelami (MDA)

Produkt - warstwy aplikacji (Java EE)

Produkt

Pięciowarstwowy model logicznego rozdzielania zadań aplikacji
(wg. D.Alur, J.Crupi, D. Malks, Core J2EE. Wzorce projektowe.)

Warstwa klienta

Klienci aplikacji, aplety, aplikacje i inne elementy z graficznym interfejsem użytkownika

Interakcja z użytkownikiem, urządzenia i prezentacja interfejsu użytkownika

Warstwa prezentacji

Strony JSP, serwlety i inne elementy interfejsu użytkownika

Logowanie, zarządzanie sesją, tworzenie zawartości, formatowania i dostarczanie

Warstwa biznesowa

Komponenty EJB i inne obiekty biznesowe

Logika biznesowa, transakcje, dane i usługi

Warstwa integracji

JMS, JDBC, konektory i połączenia z systemami zewnętrznymi

Adaptory zasobów, systemy zewnętrzne, mechanizmy zasobów, przepływ sterowania

Warstwa zasobów

Bazy danych, systemy zewnętrzne i pozostałe zasoby

Zasoby, dane i usługi zewnętrzne

Produkt – diagramy UML wspierające zunifikowany iteracyjno - przyrostowy proces tworzenia oprogramowania [3]

Diagramy modelowania struktury

- 1.1. Diagramy pakietów
- 1.2. Diagramy klas
- 1.3. Diagramy obiektów
- 1.4. Diagramy mieszane
- 1.5. Diagramy komponentów
- 1.6. Diagramy wdrożenia

Diagramy UML modelowania zachowania

2.1. Diagramy przypadków użycia

2.2. Diagramy aktywności

2.3. Diagramy stanów

2.4. Diagramy komunikacji

2.5. Diagramy sekwencji

2.6. Diagramy czasu

2.7. Diagramy interakcji

Rola diagramów UML 2

- praca zespołowa
- pokonanie złożoności produktu
- formalne, precyzyjne prezentowanie produktu
- tworzenie wzorca produktu
- możliwość testowania oprogramowania we wczesnym stadium jego tworzenia

Narzędzia [1]

Narzędzia

- Automatyzacja procesu
- Standaryzacja procesu i produktu
- Wspomaganie całego cyklu życia oprogramowania:
 - wymagania,
 - wizualne modelowanie i projektowanie,
 - programowanie,
 - testowanie

Proces tworzenia oprogramowania - proces wytwórczy [1]

Proces tworzenia oprogramowania

- Kto robi?
- Co robi?
- Kiedy robi?
- Jak robi?

Proces tworzenia oprogramowania

- Technologie
- Narzędzia
- Ludzie
- Wzorce organizacyjne

Proces tworzenia oprogramowania

- 1) **Proces tworzenia oprogramowania** jest definicją kompletnego zbioru aktywności potrzebnych do odwzorowania wymagań użytkownika w zbiór artefaktów, które reprezentują produkt (oprogramowanie)
- 2) Obejmuje czynniki:
 - Czynniki organizacyjne
 - Czynniki dziedzinowe
 - Czynniki **cyklu życia**
 - Czynniki techniczne

Model procesu wytwarzania oprogramowania - czyli model cyklu życia oprogramowania [3], [4]

Tworzenie technicznego systemu informacyjnego jest powiązane z:

- budową oprogramowania: **co i jak wykonać? kiedy wykonać?**
- wdrażaniem oprogramowania

Modelowanie struktury i dynamiki systemu	Implementacja systemu,	struktury i dynamiki generowanie kodu
Perspektywa koncepcji <i>co należy wykonać?</i>	Perspektywa specyfikacji <i>jak należy używać?</i>	Perspektywa implementacji <i>jak należy wykonać?</i>
<ul style="list-style-type: none">• model problemu np. przedsiębiorstwa• <u>wymagania</u> (model przypadków użycia)• analiza (model analizy)• testy modeli	<ul style="list-style-type: none">• projektowanie (model projektu, model rozmieszczenia): architektura sprzętu i oprogramowania; dostęp użytkownika; przechowywanie danych)• testy modeli	<ul style="list-style-type: none">• programowanie (model implementacji) (specyfikacja programu : deklaracje, definicje; dodatkowe struktury danych: struktury „pojemnikowe”, pliki, bazy danych)• testy oprogramowania (model testów)• wdrażanie• testy wdrażania

Definicje inżynierii oprogramowania

- [Fritz Bauer]
 - Opracowanie sprawdzonych zasad inżynierii oraz ich zastosowanie w celu wytworzenia niedrogiego i niezawodnego oprogramowania, działającego efektywnie na rzeczywistych maszynach
- [IEEE 1993]
 - (1) Zastosowanie systematycznego, zdyscyplinowanego, poddającego się ocenie ilościowej, podejścia do wytwarzania, stosowania i pielęgnacji oprogramowania, czyli wykorzystanie technik tradycyjnej inżynierii w informatyce.
 - (2) Dziedzina wiedzy zajmująca się badaniem metod jak w p. (1)

Warstwowe podejście w inżynierii oprogramowania

Narzędzia (środowisko CASE – rozwiązania sprzętowe, programy komputerowe i bazy danych)

Metody (modelowanie, projektowanie, programowanie, testowanie i pielęgnacja)

Proces wytwórczy (spaja wszystkie elementy należące do kolejnych warstw, umożliwiając racjonalne i terminowe wytwarzanie oprogramowania)

Dbanie o jakość (kompleksowe zarządzanie jakością)

Ogólne spojrzenie na inżynierię oprogramowania

- 1) Jaki problem należy rozwiązać
- 2) Jakie cechy produktu umożliwiają rozwiązanie problemu
- 3) Jak ma wyglądać produkt (rozwiązanie problemu)
- 4) Jak skonstruować taki produkt
- 5) Jak wykrywać błędy w projekcie lub podczas konstrukcji produktu
- 6) Jak obsługiwać i pielęgnować gotowy produkt i jak uwzględniać uwagi, reklamacje i żądania jego użytkowników:
poprawianie, adaptowanie, rozszerzanie, zapobieganie

Proces wytwórczy

Uniwersalny schemat procesu wytwórczego

Czynności przekrojowe

Podstawowe czynności wytwórcze

Zestawy zadań

Zadania

Kamienie milowe,
produkty robocze

Punkty kontroli
jakości

Uzupełnienie faz procesu wytwórczego - **zestaw czynności przekrojowych**, wykonywanych przez cały czas działania projektu

- 1) Zarządzanie przedsięwzięciem programistycznym i śledzenie jego przebiegu
- 2) Formalne przeglądy techniczne
- 3) Zapewnianie jakości
- 4) Zarządzanie konfiguracją
- 5) Przygotowanie i drukowanie dokumentacji
- 6) Zarządzanie elementami oprogramowania nadającymi się do wielokrotnego użycia
- 7) Pomiar
- 8) Panowanie nad ryzykiem

Poziomy dojrzałości procesów wytwórczych **CMM** (capability maturity model) **ustalone przez** **SEI** (Software Engineering Institute)

- Poziom 1 - początkowy
- Poziom2 - powtarzalny
- Poziom 3 - zdefiniowany
- Poziom 4 - zarządzany
- Poziom 5 - optymalizowany

Opis kluczowego elementu procesu (KPA – key process areas) **każdego poziomu dojrzałości procesu, związanego z kluczowymi praktykami** (key practices) **kontrolowanymi za pomocą kluczowych wskaźników** (key indicators)

- 1) Cele
- 2) Zobowiązania podjęte do spełnienia celów
- 3) Możliwości konieczne do spełniania zobowiązań
- 4) Konkretne czynności
- 5) Metody monitorowania przebiegu prac
- 6) Metody sprawdzania

5 poziomów dojrzałości procesów wytwórczych CMM
(capability maturity model) **ustalone przez SEI** (Software Engineering Institute).

Każdy poziom dojrzałości procesu jest powiązany z listą kluczowych elementów procesu (razem 18 KPA)

- 1) Poziom 1- początkowy: chaotyczny
- 2) Poziom2 – powtarzalny, reaktywny:
 1. Zarządzanie konfiguracją
 2. Zapewnianie jakości
 3. Zarządzanie współpracą z podwykonawcami
 4. Śledzenie i nadzór nad przedsięwzięciem programistycznym
 5. Planowanie przedsięwzięcia programistycznego
 6. Zarządzanie wymaganiami

3) Poziom 3- zdefiniowany, proaktywny (po osiągnięciu poziomu 2)

7. Wewnętrzne recenzje i przeglądy
8. Zarządzanie współpracą między zespołami
9. Zastosowanie metod inżynierii oprogramowania podczas tworzenie produktu
10. Zintegrowanie zarządzania oprogramowaniem
11. Program szkoleń
12. Określenie schematu procesu wytwórczego
13. Duże znaczenie procesu wytwórczego w działalności firm

- 4) Poziom 4 – zarządzany, mierzony, kontrolowany (po osiągnięciu poziomu 3)
 - 14. Zarządzanie jakością oprogramowania
 - 15. Zarządzanie procesami określone ilościowo

- 5) Poziom 5 – optymalizowany (po osiągnięciu poziomu 4)
 - 16. Zarządzanie zmianami procesu
 - 17. Zarządzanie zmianami technologicznymi
 - 18. Zapobieganie błędom

Modele procesów wytwórczych

1. Sekwencyjny model liniowy
2. Model oparty na prototypowaniu
3. Model szybkiej rozbudowy aplikacji
4. Modele ewolucyjne
 - Model przyrostowy
 - Model spiralny
 - Model spiralny WINWIN
 - Model równoległy
5. Model oparty na metodach formalnych
6. Model oparty na komponentach
7. Techniki czwartej generacji

Technologia procesu wytwórczego

- Narzędzia do
 - analizy procesu,
 - organizowania zadań,
 - kontrolowania i monitorowania postępu prac,
 - zarządzanie techniczną jakością oprogramowania,

Produkt a proces wytwórczy

(dopasowanie procesu do produktu)

- 1) Wadliwy proces może spowodować powstanie produktu o niskiej jakości
- 2) Dualna natura procesu i produktu – wspierająca wieloużywalność produktu
- 3) Czerpanie satysfakcji z faktu tworzenia i jego rezultatu
- 4) Ścisły związek między procesem i produktem zachęca twórczych ludzi do pracy

Projekt – wstęp do zarządzania projektami programistycznymi [1], [2]

Projekt = przedsięwzięcie

Główny, organizacyjny element powiązany z:

- Ludzie, Produkt, Proces

Pojęcia:

1. Wykonalność projektu
2. Zarządzanie ryzykiem
3. Struktura grup projektowych
4. Szeregowanie zadań projektowych
5. Zrozumiałość projektu
6. Sensowność działań w projekcie

Cechy projektu:

1. Sekwencja zmian w projekcie
2. Seria iteracji
3. Wzorzec organizacyjny

Zarządzanie projektem - wstęp

- 1) Co to jest – ogólny plan pracy nad oprogramowaniem
- 2) Kto się tym zajmuje – Informatycy, kierownicy i klienci
- 3) Dlaczego jest to ważne – bo wprowadza stabilność, przewidywalność i uporządkowanie
- 4) Jak to się robi – (Ludzie, Produkt, Proces, Projekt) np. postać projektu zależy od rodzaju wytwarzanego oprogramowania (produktu)
- 5) Co jest produktem roboczym – programy, dokumenty i dane
- 6) Jak to zrobić dobrze – można ocenić dojrzałość projektu. Jego jakość potwierdza wysoka jakość stworzonego produktu, jego zdolność do długotrwałego utrzymania się na rynku i terminowość procesu

Zarządzanie projektem: planowanie, organizowanie, monitorowanie i kontrolowanie

- 1) Jak zarządzać pracownikami, procesami i problemami podczas tworzenia oprogramowania?
- 2) Czym są miary i jak ich używać do zarządzania projektami i procesami wytwórczymi?
- 3) Jak sporządzać wiarygodne prognozy kosztów pracochłonności i czasu trwania prac?
- 4) Jakimi metodami można formalnie ocenić zagrożenia, które mogą mieć wpływ na powodzenie projektu?

- 4) Jak wybrać zadania, które trzeba zrealizować, aby stworzyć nowy produkt?
- 5) Jak sporządzić harmonogram?
- 6) Jak zdefiniować jakość oprogramowania, aby można było ją kontrolować?
- 7) Na czym polega zapewnianie jakości?
- 8) Dlaczego formalne przeglądy techniczne są tak ważne?
- 9) Jak zarządzać zmianami w czasie procesu wytwórczego i po oddaniu produktu do użytku?